

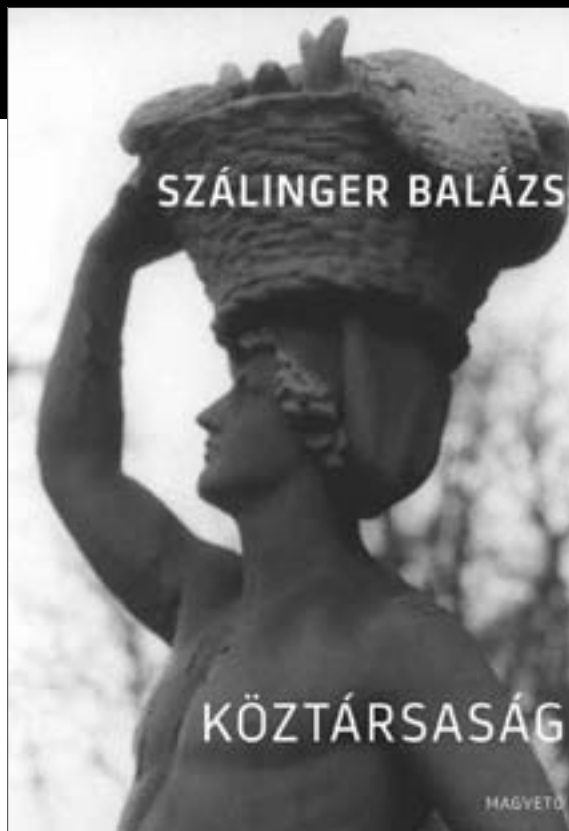
Turbuly Lilla

Láncreakció

(Szálinger Balázs *Köztársaság* című drámájáról)

Dráma, líra, epika. A három irodalmi műnem, amit – úgy tanultuk – álmunkból felkeltve is illik tudni, sőt, ha nem is fejvesztés, de bukás terhe mellett tudni kell. Líra, dráma, epika. Ez Szálinger Balázs tavaly megjelent, *Köztársaság* című kötetének alcíme és egyben műfaji megjelölése. Sűrű kötet, és nem csak a műfaji sokszínűség miatt: köz-és magánélet, antik és modern íródik benne egymás mellé és egymásra, és ahogy a kötet egészében, így van ez a líra és epika közé beékelte, a könyvvel azonos című drámában is.

Ez a dráma nem kis utat járt be a megjelenése óta eltelt másfél év alatt. Először a 2012-es Pécsi Országos Színházi Találkozón találkozhatott vele a közönség, felolvasószínházi formában, még-hozzá egy, a szokásos felolvasásokhoz képest jóval kidolgozottabb előadáson, Laboda Kornél rendezésében, amelyben a zalaegerszegi nézők által

jól ismert Gazsó György játszotta a kalózvezért, a fiatal generáció egyik legtehetségesebb színésze, Tasnádi Bence pedig a másik főszerepet, Gaiust. A bemutatót szervező Színházi Dramaturgok Céhe

„Sztarenki Pál rendezte előadás hangsúlyozottan mai eszközöket is használ. Ilyenek Cselényi Nóra a kalózkoknál rockeresre, Gaius esetében fehér (majd a darab legvégén sötét) öltönyösre vett jelmezei.”

annyira fontos darabnak tartotta a Köztársaságot, hogy 2012-ben neki szavazták meg Az Évad Legjobb Magyar Drámája Díjat. (A díjat minden évben a Magyar Dráma Napján adják át, és az elmúlt évad összes – színpadon bemutatott és nyomtatásban megjelent – új, magyar nyelvű drámája közül választják ki.) Az első nagyszínpadi bemutatóra sem kellett sokat várni: idén februárban Telihay Péter rendezésében vitte színre a székelyudvarhelyi Tomcsa Sándor Színház. A magyarországi ősbemutatóra azonban Zalaegerszegen került sor, 2013. november 8-án.

A dráma – Suetonius, római történetíró munkáját alapul véve – Kr. e. 75-ben játszódik. Főszereplője Gaius (a későbbi Julius Caesar), akit még fiatal római szenátorként ejt foglyul a kalózkodásból élő Hariszteász. Arra, hogy mi lesz majd Caesar sorsa, csak az előadás elején bejátszott rövid animáció (Nagy Orsi munkája) utal: ebben a karikatúraszerűen elrajzolt filmbejátszásban Cae-

sar az újszülött Brutusnak örvendezik, a néző pedig önkéntelenül maga elé mormolja a névhez odatapadt szállóigét – „Te is fiam, Brutus!”. Aztán az előadás végén felteheti magának a kérdést, hogy kire is vonatkozik ez a bizonyos „is”. Ha eddig úgy gondolta volna, hogy Caesar ellenségeire, az őt elárulókra, most hozzáteheti, hogy talán magára Caesarra is, hiszen ő sem kímél senkit, kizárólag a saját hatalmi logikája szerint cselekszik, így Brutus tulajdonképpen csak az ő példáját követi. Mert a darab végkicsengése szerint beszéljen bárki bármit a köztársaságról, a háttérben mindig saját érdekek diktálnak, a hatalom megszerzésére irányuló erőszak pedig láncreakciószerűen terjed tovább. Ahogy az animáció már jelzi, az ókori történet színpadra állításához a Babarczy László és Sztarenki Pál rendezte előadás hangsúlyozottan mai eszközöket is használ. Ilyenek Cselényi Nóra a kalózkodónál rockeresre, Gaius esetében fehér (majd a darab legvégén sötét) öltönyösre vett jelmezei. Bár

„Nem könnyű egy történelmi példázatot úgy hozzákötöni a mához, hogy abból se ókortörténeti szeminárium, se túlságosan direkt, aktuálpolitikai olvasat ne váljon. A zalaegerszegi előadás igyekszik elkerülni mindkét végletet, ott lebeg valahol a kettő között.”

„...vannak alakítások, amelyek az egyszerű történetmesélést és a realista játékot helyezik előtérbe, mások stilizálnának, elemelnének.”

a main ebben az esetben nem feltétlenül a kétezres éveket kell érteni: Hériszteász, a kalózvezér például régimódi írógépen ír levelet. Mészáros Tibor szürke, sziklás tájat megjelenítő díszlete kietlen, komor hátteret ad a történetnek.

A cselekmény két szálon fut: az egyik Gaius és Hariszteász, és személyükben két világnézet, két hatalmi-politikai koncepció találkozása és párba, amelyekről kiderül, hogy nem is állnak olyan távol egymástól, hiszen ilyen vagy olyan ideológiák alapján, a köztársaság jelszavait felhasználva mind a ketten a saját egyeduralmukat építgetik. A másik pedig a szerelmi vonal, amelynek Hariszteász lánya áll a középpontjában, és ami szintén kapcsolódik apja politikájához és Gaiusszal kapcsolatos terveihez.

Nem könnyű egy történelmi példázatot úgy hozakötni a mához, hogy abból se ókortörténeti szeminárium, se túlságosan direkt, aktuálpolitikai olvasat ne váljon. A zalaegerszegi előadás igyekszik elkerülni mindkét végletet, ott lebeg valahol a kettő között. Ez az érthető és nyilván szándékolt

eldöntetlenség hozzáadódik ahhoz, hogy maga a játékmód sem mutat teljesen egy irányba: vannak alakítások, amelyek az egyszerű történetmesélést és a realista játékot helyezik előtérbe, mások stilizálnának, elemelnének. Vékes Csaba alkatában, de még talán római arcéleben is ideális választásnak tűnik Gaius szerepére. Sztoikus nyugalommal és elegáns eltartással alakítaná a későbbi császárt, de nem tudja jelentős, karizmatikus egyéniségnek láttatni, akiről elhihető, hogy Hariszteászt annyira lenyűgözi, hogy egyszemélyes kalózbirodalma örökösét és leendő vejét látja benne. Míg Gaiust kizárólag a hideg racionalitás irányítja, és nem hagy teret a saját érzelmeinek sem, Farkas Ignác Hariszteászában mind a kettő megfér, és ezzel jóval plasztikusabb karaktert tud adni a kalózvezérnek. Jót tenne az előadásnak, ha kettejük alakítása egyensúlyban lenne.

A dráma időmértékes verselésben íródott, de amíg a szöveget olvasva ez egyértelműen érződik, az előadásban szinte csak Urházy Gábor László (Arianész) szövegmondásából hallatszik ki a

metrum, ezért az ő játéka némileg elüt a többiekétől, és erre ráerősít az is, hogy időnként patetikus-énekítő hangsúlyt is ad a mondatoknak. De rá is igaz, ami általában elmondható az előadásról, hogy a bemutató után egy hónappal újránézve, a színészi alakítások sokat értek és finomodtak. Így van ez a Hariszteász lányát, Sophiat játszó Kovács Olgával is, aki a kamaszlány túl hevesre hangolt érzelmi kitérőiből nyesegetett le, jóval természetesebbé téve így a karaktert. Aki viszont már a bemutatón is pontosan értette és érezte a szerepéhez illő hangnemet, az – a napokban Aase-díjat kapott – Ecsedi Erzsébet: természetes egyszerűséggel, ironiával és önironiával formálja meg a dajkát. Az előadásban váltakoznak a Gaius és Hariszteász dialógusára épülő, statikus jelenetek a mozgalmasabb részekkel, mint amilyen például

a kalózok mulatsága vagy Délea (Lupaneszku Vivien) meggyilkolása. Annak ellenére, hogy a bemutató óta az előadás hossza nem változott (a két felvonás negyed tízig tart), mégis feszesebbé, koncentráltabbá vált.

Az előadás során hol itt, hol ott csillan fel egy-egy szellemes mondás, költői monológ az „állandó sorcserek túlfőtt demokráciájáról”, az „áfonyacombú” Déleáról vagy éppen arról, hogy férfinak hinni csak akkor érdemes, ha „ló legel a sírján”. És ahogy a szövegben felcsillannak a mondatok, ugyanúgy az előadásban is vannak kifejezetten jól sikerült jelenetek, értékes részletek. Ami az összbenyomást illeti, az mégis inkább a tisztességes, korrekt munkáé, amelyből azonban hiányzik a reveláció, az átható erő.

„Az előadás során hol itt, hol ott csillan fel egy-egy szellemes mondás, költői monológ az „állandó sorcserek túlfőtt demokráciájáról”, az „áfonyacombú” Déleáról vagy éppen arról, hogy férfinak hinni csak akkor érdemes, ha „ló legel a sírján”. És ahogy a szövegben felcsillannak a mondatok, ugyanúgy az előadásban is vannak kifejezetten jól sikerült jelenetek, értékes részletek.”

